

TRNULJČICA

Priloge v tem letniku izdajamo sicer

saša škufca trnuljčica

PREMIERA V PONEDELJEK, 28. DECEMBRA 1953

BRATA GRIMM - SAŠA ŠKUFCA

TRNULJČICA

Pravljica v treh dejanjih (štirih slikah)

Nastopajo:

Kralj	France Trefalt
Kraljica	Vera Blanč - Kalanova
Trnoljčica, njuna hči	Anka Cigojeva
Kraljevič iz dežele Sedmerih jezer	Laci Cigoj
Bambo, dvorni nagajivec	Janez Eržen
Zvezdogled	Metod Mayr
Dvorni maršal	Marijan Dolinar
Minister	Lado Štiglic
Poveljnik straže	Jože Kovačič
Dvorni dami	Angelca Hlebčetova Mara Černetova
Kuharček	Nada Bavdaževa
Ana, negovalka	Ivanka Sorlijeva Slavica Brzinova
Vile	Marija Fajonova Ika Kotlovškova Boža Berčičeva
Črna vila	Klio Maverjeva
Siromak	Mirko Cegnar
Starec	
Dvorjani, dvorjanke, paži, baklonosci, kuharčki, netopirji, vojaki, otroci	

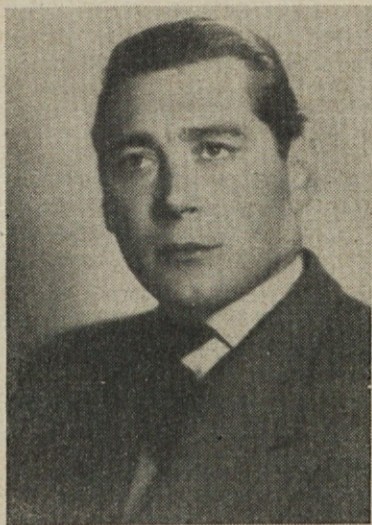
Sodelovali so:

Režija	Srečko Tič k. g.
Scena	Srečko Tič
Kostumi	Tanja Bedenkova
Glasba	Viktor Fabiani
Koreografija	Lidija Lipovževa
Tehnično vodstvo	Lado Štiglic
Razsvetljava	Stane Kropar
Inspicent	Tone Dolinar
Odrski mojster	Janez Kotlovšek
Siviljska in krojaška dela	salon Jakofčič in gled. kroj.
Klobuki	salon Orosel
Sceno izdelali	gled. mizarna in slikarna
Lasuljarka	Vera Srakarjeva
Garderoba	Minka Komurjeva

Prešernovo gledališče

K r a n j

Iz razgovora s Sašo Škufcem
avtorjem naše Trnuljčice

Avtor Trnuljčice: Saša Škufca

Ob bežnem razgovoru s pisateljem naše „Trnuljčice“ sem si zabeležil nekaj opomb, ki mi zdaj služijo za kratko obnovo tistega, kar bo pač naše mlajše, pa tudi ostale, najbolj zanimalo.

Saša se je rodil 1922. leta na Drenovem griču pri Vrhniku, večino svojega življenja pa je prebil v Ljubljani, kjer je tudi končal trgovsko akademijo. V Kranju je že vse od 1948. leta, zato ga že lahko prištevamo med Kranjčane.

Pisati, — se pravi pisateljvati je pričel pri svojih 16. letih in bržčas (ste že uganili, da je bil najpoprej pesnik. Kajpada se

je zatekal tudi k črtici in povesti, k vsem tistim drobnim literarnim oblikam, v katerih se mladost najlepše izpove. Tudi z moderno pravljico se je pripravljaj na svoj drugi — ali prvi, prav verjetno prvi — poklic pravljíčarja. V opombah imam, da je dal svoji pravljíci naslov „Iskal sem resnico“. Mlad fant, ki si je sezidal življenje in svet s „podobami iz sanj“, doživi na vsakem koraku le grenka razočaranja in posmeh.

Morda je Saša le prehudo gledal na ljudi in na svet, ko je napisal to pravljíco o razočaranju, saj se je potem za celih šest let umaknil in zaprl pred svojim najboljšim prijateljem — papirjem. Celih šest let ni prijel za pero.

Čisto miroval pa vendarle ni. Njegova nemirna kri je še vedno iskala nekoga, ki bi mu lahko zaupal tista po umirjeni lepoti koprneča čustva, ki jih nosi v sebi vsaj enkrat v življenju skoro vsak človek. Ker ni pisal več, si je poiskal za družbo otroke, opazoval jih je pri igri in delu ter jim nazadnje, kadar je le utegnil, pričel pripovedovati pravljíce, izmišljene in resnične. Od tega sproščenje prinašajočega zbližanja pa do odločitve, da bo spet sedel za pisalno mizo in pisal odslej le še za mladino, ni treba šteti korakov. Ko se je dodobra seznanil z domačimi in od drugod prispelimi pravljícami, se je zaradi občutnega pomanjkanja mladinskih odrskih tekstov lotil najprej dramatizacije dveh Grimmovih pravljíc: „Janka in Metke“ ter „Trnuljčice“, za katero se je naše gledališče tudi odločilo, ko je sestavljalo svoj letošnji repertoar.

O svojem bodočem delu pa naš avtor raje molči. Spominjam pa se, da mi je nekoč dejal, da pripravlja izvorno pravljíco o „Slepi princeski“. V osnutku ima prav za gotovo še dovolj iger, mika pa ga tudi načrt, da bi pričel smotrno zbirati narodno blago med preprostim ljudstvom, ki hrani še veliko nezapisanega gradiva, pravljíce, povesti in pesmi. Mi mu vsekakor želimo čim več uspehov in da se ne bi na svoji nadaljnji poti nikjer več ustavil.

J. Ž.

Trnuljčica

(Po bratih Grimmovih poslovenil Alojzij Bolhar)

Pred davnim časom sta živel a kralj in kraljica. Vsak dan sta govorila: „Oh, ko bi imela vsaj enega otroka!“ Zgodilo pa se je, da se je kraljica kopala in tedaj je zlezla iz vode na suho žaba ter ji takole govorila: „Tvoja želja se ti izpolni. Preden mine leto dni, boš imela hčerko.“ Kar je žaba govorila, se je v resnici zgodilo. Kraljica je dobila hčerko. Bila je tako lepa, da kralj od samega veselja ni vedel, kaj naj stori. Priredil je veliko gostijo in ni povabil samo sorodnikov, prijateljev in znancev, ampak tudi vile, da bi bile otroku prijazne in naklonjene. Vil je bilo trinajst, toda kralj je imel samo dvanajst zlatih krožnikov, ki naj bi iz njih jedle. Zato je morala ena ostati doma.

Gostija se je vršila v vsem kraljevskem sijaju. Na koncu pojedine so vile obdarovale otroka vsaka s svojim darom, prva s čednostjo, druga z lepoto, tretja z bogastvom in tako dalje; torej z vsem, kar si na svetu more kdo dobrega žele ti. Prav tedaj, ko je enajsta vila spregovorila svoje besede, je nenadoma vstopila trinajsta vila. Hotela se je maščevati, ker ni bila povabljena. Ne da bi pozdravila, ali koga pogledala, je zavpila z močnim glasom: „Ko bo kraljični petnajst let, se bo zbodla na vretenu v prst in naj umrje.“ Ne da bi še kaj spregovorila, se je obrnila in zapustila dvorano. Vsi so bili prestrašeni. Tedaj pa je pristopila še dvanajsta vila, ki je morala spregovoriti svojo željo. Ker pa ni mogla preklicati zlih besed svoje prednice, jih je samo omilila in rekla: „Kraljična ne bo umrla, temveč bo zapadla samo v globoko stoletno spanje.“

Da bi kralj obvaroval svoje ljubljeno dete pred to nesrečo, je ukazal sežgati vse kolovrate v vsem kraljestvu. Vse druge želje, ki so jih bile izrekle vile deklici, so se točno izpolnile, kajti bila je lepa, čednostna, ljubezniva in razumna, da jo je moral vsakdo vzljubiti.

Zgodilo se je, da ravno tisti dan, ko je deklica dopolnila petnajsto leto, ni bilo doma ne kralja ne kraljice. V gradu je ostala deklica čisto sama. Stikala je po gradu in pregledovala dvorane in sobe, kolikor se ji je ljubilo. Končno je prišla do starega stolpa. Stopala je po zaokroženih stopnicah in dospela do majhnih vrat. V ključavnici je tičal zarjavel ključ. Zasukala ga je in vratca so se odprla na stežaj. V majhni izbici je sedela ob kolovratu stara žena in pridno predla lan.

„Dober dan, stara ženica,“ je rekla kraljevska hči, „kaj delaš tu?“ — „Predem“, je odgovorila starka in zmajevala z glavo. — „O, joj! Kako urno se suče kolesce! Daj, da poskusim še jaz!“ je prosila deklica in hotela presti. Komaj pa se je dotaknila kolovrata, se je spomnila prerokbe hudobne vile in deklica se je zbodla v prst.

V trenutku, ko se je zbodla, je padla na posteljo poleg kolovrata in zaspala v globokem snu. V spanje se je takoj pogreznil tudi ves grad. Kralj in kraljica sta se prav tedaj vrnila domov in stopila v dvorano. Pri tej priči sta zaspala. Z njima vred je zaspal ves dvor. V hlevu so spali konji, na dvorišču psi, golobi na strehi, muhe na stenah, da, celo ogenj na ognjišču je obstal in zaspal. Pečenka se je nehala cvreti in kuhar, ki je hotel zlasati vajenca, ga je izpustil in zaspal. Veter je prenehal in na drevju okoli gradu se ni premaknil listič.

Okoli gradu pa je pričelo poganjati trnovo grmičje, ki se je leto za letom bolj razraščalo. Končno je bil ves grad obrastel in pokrit s trnjem, da se njegovi zidovi niso več videli. Celo zastavo na strehi je pokrilo trnje. Po deželi pa je pričela krožiti pripovedka o speči Trnuljčici, kakor so imenovali kraljevo hčerko. Od časa do časa so prišli v deželo kraljeviči, ki so hoteli prodreti skozi trnovo grmovje v grad. Toda ni jim bilo mogoče,

kajti trnje je bilo gosto in neprodirno, kakor bi bilo zvezano z železnimi rokami. Mladeniči so obviseli na trnju, ne da bi jih kdo mogel osvoboditi in so umrli žalostne smrti.

Po mnogih in dolgih letih je prišel v deželo zopet kraljevski sin. Slišal je starčka pripovedovati o trnjevi ograji in grmovju okoli gradu. V gradu baje spe že okoli sto let kraljevska hči, Trnuljčica imenovana, kralj, kraljica in ves dvor. Starček je slišal že od deda, da so prihajali mnogi kraljevski sinovi in poskušali prodreti skozi trnovo grmičje v grad. Toda nihče ni imel sreče, vsak je obvisel na trnju in umrl žalostne smrti. Tedaj je rekel mladenič: „Jaz se ne bojim ničesar in hočem v grad, da vidim Trnuljčico.“ Dobri starček ga je skušal zadržati in mu je odsve-toval, toda mladenič je preslišal njegove svarilne besede.

Prav tedaj pa je preteklo sto let in prišel je dan, ko bi se morala zbuditi Trnuljčica. Ko se je kraljevski sin bližal trnovi ograji, se je ta pričela spreimnjati v same flepe vrtnice. Same od sebe so se mu jele umikati in za njim so se zopet štrnile. Na

grajskem dvorišču je zagledal konje in lepe lovske pse v trdnem spanju. Na strehah so sedeli golobi z glavami pod perutmi in spali. Ko je stopil v hišo, je zagledal na stenah muhe, ki so spale. V kuhinji je našel kuharja z namerjeno roko, da bi zlasal vajenca, in dekle, ki je skubila črnega petelina. Šel je še dalje. V dvorinah je videl dvorjanike v spanju in v najlepši dvorani sta sedela in spala kralj in kraljica. Šel je še dalje. Povsod je vladala taka tišina, da je razločno slišal svoje dihanje. Slednjič je prišel v stolp in odprl mala vratca izbe, ki je v nji spala Trnuljčica. Spala je in bila je tako lepa, da ni mogel odvrniti oči od nje. Sklonil se je nad njo in jo poljubil. Ko se je dotaknil s poljubom, se je Trnuljčica predramila, odprla oči in ga ljubeznivo pogledala. Nato sta se podala skupaj v grad. Kralj in kraljica sta se zbudila in z njima vred vsi dvorjaniki. Drug drugega so debelo pogledovali. Konji na dvorišču in v hlevih so se zbudili in pričeli rezgati, lovski psi so zalajali in pričeli skakati, golobi na strehi so prikukali izpod perutničk in zleteli na polje, muhe so zopet pričele laziti naokoli, ogenj na ognjišču se je zopet vzdignil, plapolal in kuhal dalje, pečenka se je cvrla in kuhar je priložil vajencu zaušnico, da je kričal, dekla pa je oskubila petelina do kraja. Nato so v največjem sijaju praznovali ženitovanje kraljevega sina in Trnuljčice, ki sta še dolgo, dolgo živela v največjem zadovoljstvu.

Od kod smo dobili pravljico o Trnuljčici

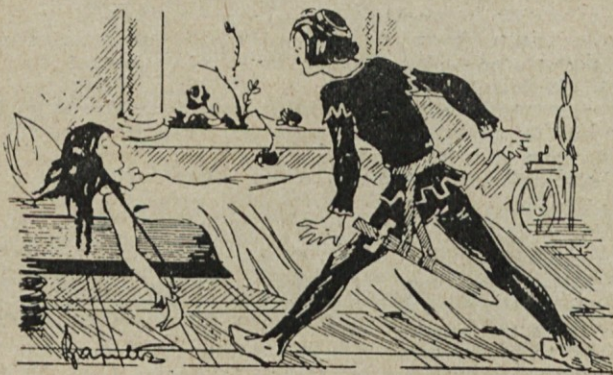
Leta 1775 in 1776 sta se v starodavnem hessenškem mestu Hanau pri Frankfurtu ob Maini rodila brata Jakob in Wilhelm Grimm, utemeljitelja germanskega jezikoslovja, ki ju ves svet pozna bolj kot priljubljena pravljicarja. Studirala sta pravo, bila sta knjižničarja in po 1830. letu profesorja na vseučilišču v Göttingenu. V ustavnih bojih v Hannoveru sta se javno zavzela za demokracijo in bila zato odpuščena. Leta 1841. pa ju je poklicala Akademija znanosti in umetnosti v Berlinu, kjer sta složno delovala vse do 1859. leta, ko je umrl Wilhelm. Štiri poletja nato je preminul Jakob.

V letih zmagovitih Napoleonovih osvajalnih pohodov proti Nemčiji sta se oba brata umaknila pred žalostno sodobnostjo v zatišje narodove preteklosti. Pričela sta zbirati povesti in pravljice, lepote starejšega slovstva, ter se ob njih navduševala za prepord svojega ljudstva. Mnogo pobud sta dala tudi drugim narodom in pri nas lahko omenimo za Kopitarjem, ki je bil z njima v tesni zvezi, še celo vrsto znanih nabiralcev narodnega blaga od Jarnika, Majarja, Vraza, Smoleta, Korytka pa do Valjavca, Trdine in še naprej.

Jakob in Wilhelm sta se sistematično lotila dela, ko sta se po 1806. letu odpravila na šestletno potovanje po Hessenškem, kjer sta poslušala in zapisovala, kar so jima stari ljudje posredovali, primerjala razne variante istih pravljic ter jim nazadnje dala dokončno umetniško podobo. Pri tem sta si delo nekako delila. Jakoba, ki je bil resnejši in samotarski, je bolj zanimala znanstvena stran pravljic, njihov izvor in življenjska pot; Wilhelm, ki je vse življenje bolehal, a je bil kljub temu živahne narave, pa jih je oživil s preprosto in pristrčno pripovedjo. Tisto, kar sta našla med preprostim ljudstvom, kajpa še zdaleč ni bilo to, kar razumemo danes pod imenom pravljica. Preden sta si zapisala pripoved — recimo \bar{r} o Trnuljčici, je \bar{e} -ta krožila med ljudstvom v najrazličnejših vsebinah. Vsak ji je nekaj pridal ali pa vzel, tako da se je od tiste zgodbe, ki si jo je izmislil neznan pesnik, mnogokaj izgubilo, ali pa je nastala docela nova storija z mnogoterimi motivi, ki niti spadali niso zraven. Vsega podobnega balasta sta se morala brata znebiti, mnogokaj, kar se jima je zdelo primerno za lepšo celoto, pa sta dodala iz lastne fantazije ali pa iz drugih variant iste pravljice.

Poglejmo si samo, kako močno se razlikuje prva Trnuljčica od današnje, ki jo vsi poznamo. V prazasnovi niti ni bila znana pod tem imenom in še zdaj se ne ve, od kod pravzaprav izvira, oz. kdo jo je prvi krstil. Kraljici tudi ni poprej prerokovala žaba, da bo dobila otroka, marveč rak. (Žaba je v Grimmovih pravljicah nasploh priljubljena, dočim raka nikjer ne najdemo.) Prav tako je v nekaterih ustnih izročilih prišla trinajsta vila, ki napove smrt princeski, šele na koncu, dočim je iz drugih virov vzeto, da pride tik pred koncem, tako da more dvanajsta vila, ki še ni spregovorila svoje želje, omoliti prerokbo trinajste.

Se globlje bomo pogledali v delavnico slavnih bratov. Primerjajmo tekst njunih zapiskov s tiskano izdajo Trnuljčice. V ustnem izročilu je na kratko rečeno (potem, ko se je princeska zbudila in zaspala): »Prav ta trenutek se je vrnil kralj z dvorom in tako je vse, prav vse v gradu zaspalo, še muhe na stenah. Okoli gradu pa je

pognalo trnovo grmovje, da se je vse zgubilo v njem.« V zadnji izdaji Wilhelma Grimma pa piše: »V spanje se je pri priči pogreznil ves grad: kralj in kraljica, ki sta se pravkar vrnila domov in stopila v dvorano, sta zadremala in z njima ves dvor. V hlevu so spali konji, na dvorišču psi, golobi na strehi... itd.«

Iz teh bežnih opazk sledi, da so pravljice bratov Grimmovih, čeprav imajo svoj izvor v ljudskem izročilu, literarne umetnine, ker so umetniško motivirane in izražene z umetniško silo. Kot take jih pozna ves svet.

J. Ž.

PG potuje po Gorenjski

Z dotacijo OLO je bilo našemu gledališču omogočeno, da se je podalo na svoje drugo večje gostovanje, ki je zajelo lep kos podeželja. V ta namen smo izbrali Zemljanovo »Odločitev«, ki je zaradi svoje aktualnosti in tehnične opreme najbolj ustrezala vsem pogojem potujočega gledališča. Po razmeroma slabem odzivu v Kranju je bilo pričakovati, da bomo tudi drugod polnili sode brez dna. Toda že v Trziču smo bili prijetno presenečeni. Ne samo večerna, tudi popoldanska dijaška predstava je bila lepo obiskana, dasi je tržiška »Svoboda« prav ob dneh našega prihoda dajala reprize »Kajna« in čeprav ni bila reklama za nas najboljša. (Dijaška 287, večerna 226 obiskovalcev.) Upamo, da bo prihodnjič še boljše.

Naslednje gostovanje je bilo na Trati pri Škofji Loki v domu »Predilca«. Direktorju škofjeloške gimnazije se moramo zahvaliti za res dobro organizacijo, saj je popoldansko predstavo gledalo 398 dijakov, ki so se v odmoru v iskrenem navdušenju zahvalili za obisk interpretu centralne vloge v »Odločitvi«, Mirku Cegnarju. Na večerni predstavi smo našli le 162 ljudi, zato pa smo prejeli od DPD »Svobode« Trata naslednji razveseljiv dopis:

Upravi in ansamblu PG Kranj

Uprava DPD »Svoboda« se Vam toplo zahvaljuje za Vaše gostovanje z Zemljanovo dramo »Odločitev«. Pođano delo je bilo za publiko pravo doživetje, zato Vas prosimo, da bi bili v bodoče Vaši obiski številnejši in bolj pogosti.

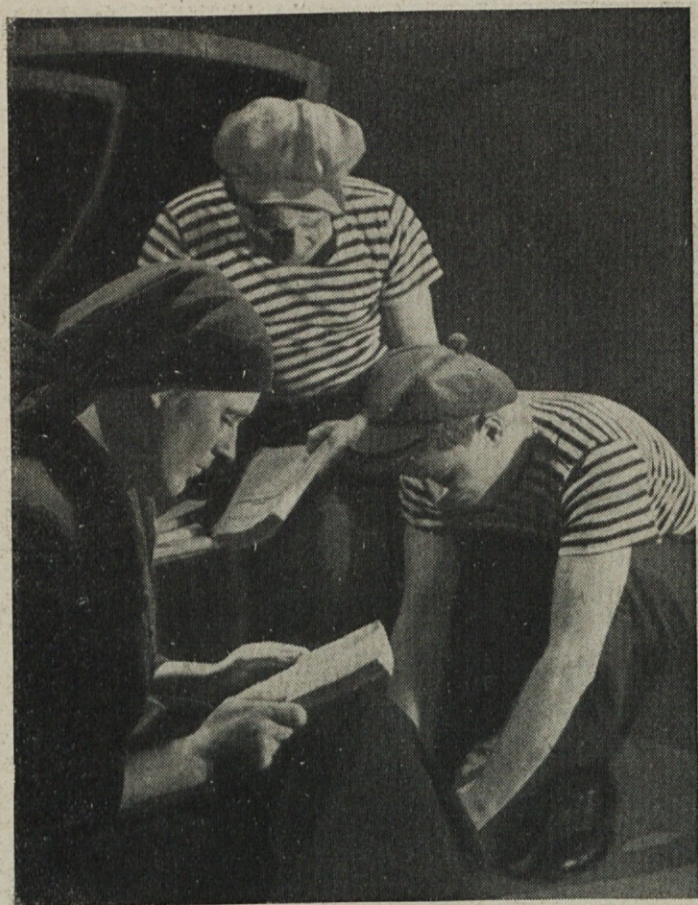
Obisk na zadnji predstavi ni bil zadovoljiv, vendar je led prebit, mi pa se obvezemo, da nas bo drugič več. Prosimo Vas samo, da bi se predstave pričele uro preje.

S tovariškim pozdravom...

Podobni dopisi in ustne zahvale nam pričajo, da si podeželje prav res želi kulturnega razvedrila in da je poslanstvo PG na svoji pravi poti.

8. XII. smo gostovali v Hotavljah v Poljanski dolini. K popoldanski predstavi so prispeli dijaki iz Poljan z direktorjem Demšarjem na čelu: 14 km tja in nazaj, peš! Kljub slabemu vrcinenu! V bodoče jim ne bo treba premagovati take daljave, saj bodo lahko kmalu gledali predstave v prelepem poljanskem kulturnem domu. 205 dijakov popoldne in zvečer 162 v Hotavljah. Nimamo se nad čem pritožiti.

Prizori iz Zemljanove „Odločitve“

12. XII. smo preselili scenerijo naprej v Žiri. Dijaške predstave so bile povsod lepo organizirane in nič drugače nismo pričakovali tukaj. Zgodilo pa se je ravno obratno. Vodeči ljudje v šolah so se zganili šele na intervencijo gledališča, sicer bi bila predstava kratkoma odpadla, ker mnogi v šoli niti vedeli niso za naš prihod. Zvečer smo imeli lep obisk (269 sedežev razprodanih), kar je nedvomno za sluga tov. Černigoja iz Žiri.

Z »Odločitvijo« v Žireh smo za zdaj zaključili gostovanja. Seveda se še dogovarjamo s Kropo in Radovljico, kjer še nimajo adaptiranih dvoran, in pa s Kamnikom, kamor nameravamo s »Krajskimi komedijanti« (s katerimi bomo gostovali tudi po vseh naštetih krajih).

Treba je dati priznanje igralskemu kolektivu PG, kakor tudi tehničnemu osebju, saj dve predstavi na dan nista kar tako. Poleg tega pa še dopoldanske vaje na matičnem odru vse tja do odhoda! Kolektiv se zaveda svojega poslanstva in zasluži največje priznanje.

Kot zadnja postaja v tem krogu gostovanj je bil obisk v Cerkljah s Klabundovo »Krog s kredo«. Dijaska predstava ni bila razprodana, pač pa je večerna pokazala, kako si v Cerkljah žele odrske umetnosti. Tudi aplavza ni manjkalo, na koncu predstave pa je igralce pozdravil prof. Kalan iz Cerkelj, kateremu se je za dobrodošlico zahvalil v imenu uprave in ansambla PG France Trefalt. Imeli smo prijeten občutek, da vlada v Cerkljah res pravi duh gledališče ljubečih ljudi in nedvomno ima za to velike zasluge pokojna Polonca Juvanova. Med odmorom so nas prišli pozdravit cerkljanski igralci, — mi pa se jim ob tej priliki še enkrat zahvaljujemo za lepe dobrodošlice in — na svidenje!

L. Š.

Pismo iz Zagrebskega dramskega gledališča

Spomladi letošnjega leta je zagrebška mestna občina pomagala osnovati mlajšim igralcem Hrvatskega narodnega gledališča, ki so se po znanem sporu v svoji hiši razšli s starejšimi, novo gledališče: Zagrebačko dramsko kazalište. V ta namen je subvencionirala mestna občina preureditev nekdanjega Malega kazališta. V novi ansambel sta na povabilo umetniškega vodje odšla iz našega gledališča ob koncu pretekle sezone tudi Dino Radojevič in Herbert Grün.

Pismo, ki nam ga je poslal naš bivši dramaturg že pred enim mesecem, objavljamo šele sedaj, ker je bila redakcija za prejšnjo številko GL takrat že zaključena.

„Teatro alla skela“ je hudomušnež v našem ansamblu nazval to novo hišo in ustanovo v zajedljivi varianti znamenitega imena milanske opere „Teatro alla Scala“. In res se zdaj, v novembru

leta 1953, nudi slučajnemu obiskovalcu, ki ga zaneseta radovednost in urna noga tudi na oder in v avditorij „Malega kazališta“ v Frankopanski 10 — kaj malo nad in upov vzbujajoč pogled: stavbni odri, križem kražem naložene in štrleče traverze, prah, cement, gradbeni les in vrag si ga vedi kake nevšečnosti še. Če ta slučajni obiskovalec ni izučen gradbenik ali zidar ali arhitekt, tedaj si življenja ni varen, kajti prav gotovo se bo spotaknil ali pa mu bo kdo spustil za vrat najmanj opeko, če že ne petmetrski železni drog. Zato se tudi mi sami kar moč izogibamo odru in avditoriju — vsekakor neobičajna in paradokсна situacija za gledališke ljudi.

V vseh mogočih prostorih gledališke stavbe, v probni dvoranici, v garderobah, pisarnah — pa se razvija živahno gledališko delo, komaj drugačno, kot da nam je drevi in jutri zvečer že zopet igrati pred nabito dvorano prezahtevne zagrebške publike. Zmerjajo nas, da smo „teater mladih“ — in nedvomno drži nekaj: tisti neugonobljivi smoter našega ansambla, naš umetniški vodja in prvi režiser, dr. Branko Gavella, ta je pri svojih 68 letih prav gotovo po gibčnosti in elanu najmlajši med nami. Kot pravi perpetuum mobile nas drži neprestano v pogonu s svojo čudovito in občudovanja vredno domiselnostjo, okretnostjo in kipečo, pršečo neugnanostjo: vsak dan na kopice novih idej, in čeravno bi se jih kdo ve koliko raztreščilo ob neusmiljeno trdih čerch trmoglavih dejstev vsakdana, mu vendar nikdar ne zmanjkuje še novih in novih. Vštric te edinstvene, neponovljive evropske osebnosti se zdimo vsi drugi sami sebi kot pravi pritlikavci, dasi je zbrano tu lepo število uglednih imen mlajše generacije in tudi stare garde. Režiserji Škiljan, Spaić in Radojević, igralci Zvonimir Rogoz in Viktor Bek, pa zopet Drago Krča in Sven Lasta in Mija Oremović in še vrsta drugih; ugledni dramski dramatik Pero Budak (njegov „Metež“, ki ga pozna tudi Slovenija, je po vojni največ igrana noviteta v Jugoslaviji) kot direktor gledališča ni samo etiketa znamenitega imena, temveč se je po uspešni gledališki in prosvetno-organizatorski karieri tudi tu odlično znašel kot brezhiben organizator, upravni strokovnjak in širokogruden, nenasilni šef.

Trenutno je v delu šest premier: ko bo milostna usoda v osebi arhitekta Rašice in stavbenika Benića dopustila, da se „zares“ vselimo v adaptirano hišo, pa bomo slavnostno otvorili v ciklusu treh, v Zagrebu še ne ali le malo igranih Krleževih del: „Kraljevo“, „U logoru“ in „Golgota“. Vse tri režira Gavella sam.

Razen tega pripravljamo „Ljubezen štirih polkovnikov“, znamenito zabavno polpravljico, polsatirično komedijo poangleženega Rusa Petra Ustinova; baladno špansko napol folklorno monumentalno, napol modernistično lirično tragedijo „Krvava svatba“ Frederica Garcia Lorce; in končno dramatizacijo Steinbeckovega psihološko socialnega romana z ameriškega Jugozapada (ki je preveden tudi v slovenščino) „O miših in ljudeh“. Ko bomo to odigrali, pa še kaj. — Ker bomo po vsej priliki mi prej končali s tem delom nego stavbeniki s svojim, zato kanimo na pomlad ali morda že kmalu po novem letu na pot, da odigramo svoje prve predstave v gostovanjih: dogovorili smo se že s Subotico, razpravljamo pa z Varaždionm, Reko, Splitom.

Dela je torej dovolj, tudi načrtov ne manjka.

Gledališče si je zadalo tudi nalogo, da na vso moč podpira domače avtorje. V tem oziru lahko povem nekaj značilnih zanimivosti iz svojega predala. V boro dveh mesecih sem dobil, reci in piši, 35 izvirnih dramskih rokopisov. V nasprotju s slovenskimi razmerami torej vsekakor impozantna številka. Kajpa, če rokopise samo štejem. A brž ko jih začnem tehtati (ne po količinl papirja, temveč po vrednosti vsebine), se podoba bistveno spremeni. Ob najbolj širokogrudnem merilu, kar si ga po vesti še lahko privoščim, je med njimi vsega pet takih, da o njih sploh resno lahko govorimo. Če pa zavzamemo stroga, zares umetniška merila, tedaj obvelja kvečjemu ena, a ravno ta je na vsó žalost taka, da zavoljo svojega ekstravagantnega, eksperimentalnega in nepopularnega značaja ob vsej nedvomni literarni vrednosti praktično le ne pride v poštev, da bi jo lahko dali na repertoar. Človeku, ki bi se kapriciral na prvenstveno domač repertoar, je torej na Hrvatskem prav tako malo z rožicami postlano kakor doma pri nas.

Toliko informacij v tem prvem pismu, v naglih, splošnih obrisih. —

Prijateljsko vas pozdravlja vedno vaš

H. G.

*Přešernovo gledališče želi vsem svojim obiskovalcem
srečno Novo leta 1954!*

Domače in tuje gledališke vesti

Zapiski o gledališkem življenju v Parizu

DVA NOVA DRAMSKA PISCA. Zelo težko si je ustvariti umirjeno podobo o mnogostranski in bujni dejavnosti pariških gledališč. Človek se počuti kot na ognjeni zemlji, kjer se zdaj tu zdaj tam odpro usta zemlje in iz nje bruhnejo od ognja razsvetljene vroče vode.

Tak primer se je zgodil lansko leto in v začetku letošnje sezone v gledališču Babylone, kjer so igrali En attendant Godot (V pričakovanju Godota), delo Samuela Becketta. Pisatelj je po rodu menda Irec in je dolgo časa prebival v Parizu kot lektor angleškega jezika na Visoki šoli. Francoščine se je priučil tako dobro, da si jo je izbral za svoj pisateljski jezik in glej: napisal je nekaj imenitnih romanov, ki jih je vsa kritika hvalila in dramo, ki predstavlja največjo dramsko novost zadnjega časa. Drama je razdeljena v dva dela in v njej se zelo malo zgodi, vendar pa je pisana tako dramatično, da so gledalci od prvega do zadnjega trenutka v največji napetosti. Dramo so krstili za »dramatizirano filozofijo Blaisa Pascala«. Igralci so šli s tem pomembnim delom sodobnega gledališča na gostovanje po Evropi.

Drugo nenadno prikazen sodobnega pariškega gledališča predstavlja Shehadé s svojimi liričnimi dramami, med katerimi je Monsieur Boblé dosegla največje priznanje. Shehadé se navezuje na dosedanje poskuse, da bi preživele in meščanskemu okusu prilagojene prijeme v dramatikii, ki jih je v režiji odganjal že znani francoski kartel režiserjev (Dullin, Jouvet, Baty, Pitoëff), zamenjal tudi v dramatikii sami. Zato predstavljajo njegovi odrski poskusi zanimivo zmes realnega in sanjskega sveta, ki pa ju goni silna dramatičnost Shehadéjevega pisanja... in izredno poznavanje odra.

STARI DRAMATIKI NIMAJO USPEHA. Ze dolgo časa je, kar se je vkoreninila v francoskem gledališču navada, da stare Grke uporabljajo za to, da ob njihovih bolečinah govorijo o bolečinah modernega človeka. Literarni zgodovinar bi lahko pripomnil, da sta Shakespeare in Racine pravzaprav porabljala prav isto tehniko in da je torej ta navada že preizkušena v stoletjih gledališke umetnosti. A zadnje čase je postala v Franciji nekakšna moda, ki jo ne narekuje več živa potreba. Zato so se ljudje s kritiki vred uprli novemu delu Andréja Obeya, ki je hotel podati v drami Une fille pour du vent — novo Ifigenijo. Tudi znameniti dramski pisec Jean Anouilh ni uspel s svojo dramo, ki ji je dal naslov Medeja in v kateri obravnava stare grške probleme s sodobnimi prijemi. — Značilno je, da tudi Armand Salacrou, ki ga pri nas poznamo po nesrečni drami Tak kot vsi, letošnje leto v Parizu ni uspel. V drami Les invités de bon dieu (Povabljeni ljubega boga), se utaplja v kantovskem filozofiranju in metafiziki. Hudobni jeziki pravijo, da Salacrou propada, odkar je umrl njegov prijatelj Charles Dullin, ki mu je bil s svojim obsežnim znanjem in teatrsko modrostjo brez dvoma v veliko oporo v pisanju dram.

Drugače pa je z novo dramo Jeana Anouilha *Alouette* (Škrjanec), ki obravnava smrt Ivane Arške in ki je zavoljo optimizma in življenjske radosti, ki je polna, zelo priljubljena občinstvu.

THEATRE MARIIGNY. Jean Louis Barrault (ki je danes brez dvoma igralec in režiser največje slave in tudi največje avtoritete), je v svojem gledališču pripravil dve predstavi. Prva je Krištof Kolumb, ki ga je napisal Paul Claudel in ki ga je Barrault igral letos prvič na gledališkem festivalu v Bordeauxju. To je bilo junija. Z jesenjo so se začele predstave v Parizu v gledališču Marigny. Pri tej poetični drami gre predvsem za izreden spektakelj, kjer se menjajo zbori, recitacije, dramsko napeta zgodba, balet in petje. Prizorišče predstavlja krov ladje, kjer na razprostrto in od vetra napihnjeno jadro proicirajo filme, ki od časa do časa spremljajo baročno igrano. V Krištofu Kolumbu so uporabljene vse umetnosti, ki smo jih vajeni gledati na gledaliških deskah in zato govore, da predstavlja Krištof Kolumb — totalno gledališče.

Druga predstava, ki jo prikazuje letos J. L. Barrault, je posmrtno delo ljubljenega francoskega dramatika Jeana Girandouxa. Imenuje se *Pour Lucrèce*. (Za Lukrecijo). Ob tem delu se je vnela v pariških gledaliških krogih in gledaliških kritikah vneto razprava o tem, če spada med velike dramske stvaritve Girandouxa ali ne. Skoraj vsi kritiki se skladajo v mnenju, da je prvo dejanje sijajno napisano, ostala pa ne izražajo več s tako silo vseh posebnosti Girandouxjevega duha. J. L. Barrault pa je mnenja, da spada *Za Lukrecijo* med viške Girandouxjevega odrskega pisanja.

OŽIVLJANJE WEBSTRA. Webster je bil dramatik, ki je nastopil tik za Williamom Shakespearom. Njegovo delo *The white devil* (Beli hudič), so igrali v Londonu prvič leta 1612.

Leta 1953 je iz tega dela francoski dramatik Robert Merle izluščil glavno zgodbo in jo predelal. Pod naslovom *Flamineo* (tako je namreč ime glavnemu junaku Websterjeve drame), ga igrajo letos v Gaité Montparnasse z velikim uspehom.

SHAKESPEARE V CIRKUSU. Eden največjih pariških cirkusov se imenuje Medrano. Kot vsi drugi cirkusi je tudi ta zgrajen tako, da se okoli okroglega prostora dvigajo na vse strani sedeži za gledalce. Letošnje leto so v cirkusu Medrano začeli s predstavami Shakespearove komedije *Sen kresne noči*, ki je v cirkuški gledališki stavbi zelo uspela in dobila z občinstvom veliko bolj živ in neposreden stik kot na navadnih odrih. Igralci morajo paziti, da igrajo na vse strani, ker jih občinstvo obdaja — in pravijo, da ta način igranja zahteva od njih večje umetniške koncentracije. Scena je nadvse preprosta — oziroma je pravzaprav ni. Največjo scensko čarobnost dosežejo — tudi v cirkusu — z lučjo.

J. L. BARRAULT KLIČE. Barraulta poznate vsi. Nemogoče ga je pozabiti, če ste ga videli v filmu *Otroci paradiža*, kjer je plesal pantomimo nesrečnega Pavlihe. Zadnje čase se ta veliki igralec, plesalec in režiser trudi, da bi ustvaril v Parizu nov kartel režiserjev in ljubiteljev gledališča. Mnenja je, da je gledališko življenje v Franciji v veliki nevarnosti zaradi trgovine in špekulacije, ki jo zganjajo

z gledališčem. Trgovski moment sili veliko večino pariških gledališč, da igrajo manjvredna umetniška dela, ki ustrezajo okusu povprečnega občinstva, oziroma »okusu« bogatega meščana. Spekulacija pa vodi gledališče, da se oprijemajo nekaterih modnih umetniških smeri, s katerimi hočejo pritegniti in presenečati razumno publiko. Med tema dvema nevarnostima se — po Barraultovem mnenju — motajo pariška gledališča. Zato je za novembrsko številko časopisa Arts napisal članek, v katerem kliče vse režiserje in ljubitelje gledališča, naj grejo po potih nekdanjega kartela (režiserjev Dullina, Jouveta, Batyja in Pitoëffa), ki so se bojevali zoper vsakovrstno nečednost v gledališčih in s tem prinesli gledališkemu življenju v Zahodni Evropi celo vrsto izredno pomembnih pridobitev.

J. L. Barrault zaključuje svoj klic takole: »Če se ne bomo zbrali in postavili v bran, bo vse, kar je še ostalo od Vieux Colombiera in kartela, polagoma zginilo in prepustilo prostor trgovini in spekulaciji nasploh!«

Z ničemer bolj kot s tem Barraultovim klicem ni mogoče ilustrirati sedanjega položaja francoskega gledališča.

J. J.

Umril je Eugene O'Neill

Po večletnem bolehanju je 27. novembra v Bostonu umrl v 65. letu starosti eden največjih sodobnih dramatikov Eugene Gladstone O'Neill, ki tudi naši publiko ni čisto neznan, dasi je pri nas dokaj malo preveden in igran avtor. V sezoni 1951-52 smo videli njegovo Ano Christie v režiji Dina Radojeviča.

Kaj je pomenil O'Neill za Ameriko, si komaj lahko predstavljamo mi v Evropi, saj je do 20. leta tega stoletja ameriška dramatika še daleč capljala za nami, ki smo imeli že Ibsena, Shawa, Čehova, Maeterlincka i.dr. Z O'Neillom pa se je pričel onkraj Atlantika nenehen vzpon, ki morda še ni kulminiral svojega zagona. Pred njim plehka melodramatika, lažna romantika in patetično predstavljanje evropske klasike, zdaj kulturni protest proti poslovni civilizaciji, proti filistrstvu, puritanstvu in vulgarnosti. Središče tega kulturnega gibanja je bilo v newyorškem Provincetown Playhouseu, ki je O'Neillovemu geniju toliko pripomoglo k uspehu in kateremu je bil on sam najsvetlejša luč.

Že na začetku svoje dramske kariere ni poznal O'Neill drugega kakor nekonvencionalni boj za svoja umetniška načela. V eni svojih zgodnjih pesmi govori o sebi kot o »podmornici«, čakajoči »pod površjem življenja«, da bi torpedirala trgovsko ladjo, ki je,

valeč se tolsta in brezbrizna,
za strah prelenu in čudesa.

Bolj senzacionalen kot vsebina njegovih dram pa je bil za publiko dvajsetih let njegov stil: jezik Ane Christie, vzet iz surove vsakdanjosti, hrumenje bobnov in fantazmagorije v Imperatorju Jonesu, mašinski ritmi, maske in baletna režija v Kosmati opici, vse je govorilo o slikovitem in strahotnem življenju, o katerem se ameriškemu teatru dotlej še sanjalo ni. Skoro v vsakem delu najdemo

v centralnem karakterju ali kakšnega izobčenca, ali nekoga, ki ga je življenje povozilo do smrti: črnca, ladijskega kurjača, prostitutko itd. Toda medtem ko bi pričakovali totalno analizo socialnih sil, ki so pokopale njegove junake, jo O'Neill komaj načne ali pa se ji izogne. Za O'Neilla, poeta in mistika, niso ponižanja in krivice dejstva kot taka, marveč simboli človeka v svetovju. Preko njih odkriva smisel življenja in uganko veseljstva.

V svojem neugnanem življenju je prejel tri Pulitzerjeve nagrade, številna častna in akademska napredovanja in odlikovanja, nazadnje pa še zaslužen priznanje Nobelove ustanove.

J. Ž.

»ODLOČITEV« DRUGOD PO JUGOSLAVIJI. Zemljanova »Odločitev«, ki je pri nas, — če štejemo zraven še gostovanja, šla čez odre že osemnajstkrat! in nedvomno uspela, je s prav tako naglico, kakor je bila uprizarjana v Ljubljani in v Kranju, prodrla zdaj na jug na Reko, v Banja Luko, Novi Sad in verjetno jo študirajo še kje. In od njenega rojstva sta šele dva meseca naokrog! Vsekakor redka usoda slovenskih novitet.

**20. decembra je tragično umrl naš zvesti sodelavec
Jože Kos, krojaški mojster.**

Bežni podatki o njem nam govore, da se je rodil
22. 9. 1895. leta v Gorici in da je bil pri nas na-
stavljen vse od 1. 9. 1951. leta.

V našem spominu pa bo živel s svojo marljivostjo
in potrpežljivo vdanostjo, s svojim veseljem nad
vsakim svojim in našim uspehom. S kakšnim za-
dovoljstvom nam je nosil kazat še nedokončane ko-
stume in kolikokrat je delal pozno v noč, da bi ne
oviral priprav za premiero. Čez noč smo ga izgubili
in naša srca pretresa težka misel, kako krivično
tehta usoda zadnje ure dela polnemu življenju.

Gledališki list Prešernovega gledališča. Letnik IV. (sezona 1953-54), štev. 4.
• Obleg 1/1, pole. Naklada 500 izvodov. Lastnik in izdajatelj uprava Prešerno-
vega gledališča; predstavnik Alojz Gostiša; urejuje uredniški odbor;
odgovorni urednik J. Žmavc; tisk Gorenjske tiskarne. Vsi v Kranju.

Naša prihodnja premiera

bo najmočnejša drama plodovitega dramatika Iva Vojnovića: „Ekvinokcij“, slikovita podoba iz življenja pomorščakov, izseljencev in ladjedelcev iz dubrovniškega Primorja okoli 1860. leta. Režiral bo Peter Malec.

Upravi in igalskemu kolektivu PG

Mladinski kolektiv in uprava šole se iskreno zahvaljujeta za nagrado (Op. uredništva: zaradi edinstveno vzornega sprejemanja Cankarjevih „Hlapcev“): Klubund „Krog s kredo“, ki ste jo uprizorili za nas v četrtek, 12. novembra.

To toplo in prijetno darilo bomo z največjim razumevanjem tolmačili vsepovsod.

Vajenska šola za trgovinsko stroko
v Kranju

*Iskrene čestitke
usem nacočnikom
za Novo leto 1954!*

Gorenjska
tiskarna in
knjigoveznica
K r a n j

Volnene, bombažne in svilene
tkanine vseh vrst — Volnene,
bombažne in prešite odeje —
Preproge, zavese, fanel rjuhe,
naglavne rute — Moško, žen-
sko in otroško zimsko perilo —
Pletenine, rokavice, nogavice. —
Volno za ročno pletenje — Raz-
no galanterij. blago in igrače

ima vedno v veliki izbiri

„Kokra“

Trg. podj. za Gorenjsko na veliko

Kranj

Tapetarsko žimo več vrst,
sterilizirano na 115° C,
izdeluje podjetje

ŽIMOPREJA
STRAŽIŠČE PRI KRANJU
TELEFON 174 KRANJ

Kupujemo vseh vrst
živalske dlake.

Ponudbe in naročila
sprejema
uprava podjetja

SREČNO IN USPEHOV POLNO NOVO LETO 1954 ŽELI

Tovarna
gumijevih
izdelkov

proizvaja:

gumeno tehnično robo — gumirano blago za dežne
plašče — zaščitne obleke za rudarje, ribarje in dr.
— navadne cevi z in brez tekstilnih vložkov — viso-
kotlačne armirane fleksibilne cevi — pnevmatiko za
kolesa in avtomobile — transportne trakove — gu-
mene plošče za pod — gumene galanterijske in sani-
tarne izdelke — gumene športne artikle — gobasto gu-
mo — gumene prevleke valjev in koles. **Kvalitetno
blago in umerjene cene!**

Sava

Tovarna tiskanega blaga

"Tiskovina"

KRANJ

TELEFON: KRANJ 173
BRZOJAV: TISKANINA KRANJ

Izdelujemo:

RAZNE KRETONE

TISKANE TKANINE

FLANELE

NAGLAVNE RUTE

TKANINE V RAZNIH
MODNIH VZORCIH
IN BARVAH

*Stremimo za tem, da izdelujemo kakovostno
najboljše tkanine in s tem zadovoljimo vse
potrošnike v naši državi.*

Prešernovo
gledališče Kranj
sezona 1953-54

Prešernovo
gledališče Kranj
sezona 1953-54

Prešernovo
gledališče Kranj
sezona 1953-54

prešernovo
gledališče kranj
sezona 1953-54